

Σύγχρονες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες στην Υπηρεσία της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Δρ. Πέτρος Μπερερής

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Δρ. Κωνσταντίνος Σιασιάκος

Ερευνητής, Πανεπιστήμιο Πειραιά

Τμήμα Διδακτικής της Τεχνολογίας και Ψηφιακών Συστημάτων

Γεωργία Λαζακίδου-Καφετζή

Υποψήφια Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Πειραιά

Τμήμα Διδακτικής της Τεχνολογίας και Ψηφιακών Συστημάτων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Συνεργατικά Περιβάλλοντα Μάθησης, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.

Εισαγωγή

Σε μία εποχή μετακινήσεων των πληθυσμών, λόγω των πολιτικο-οικονομικών συγκυριών και ευκολότερης διακίνησης των ιδεών, λόγω των τεχνολογικών επιτευγμάτων, επιβάλλεται η δημιουργία διακινούμενης σκέψης ικανής να κινείται ανάμεσα σε διαφορετικές ιδέες και να αντιλαμβάνεται τις διαφορές, βρίσκοντας τις δυνατότητες συγχώνευσης. Η παγκοσμιοποίηση, ως όρος, αναφέρεται στην ενοποίηση των κρατών σε διάφορα επίπεδα ξεκινώντας κυρίως από το οικονομικό. Επιφέρει σειρά κοινωνικών αλλαγών που προκύπτουν ως απόρροια της εφαρμογής της. Η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας καθώς και η μετατροπή των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς έχουν ως αποτέλεσμα την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας (Green, 1997). Λόγω αυτής αυξάνεται η αλληλεξάρτηση των χωρών όλου του κόσμου μέσω της επιτάχυνσης των ανταλλαγών-συναλλαγών κάθε είδους. Η αρμονική συνύπαρξη με άλλους ανθρώπους και η επικοινωνία ωθεί το άτομο να θεωρεί και να αναθεωρεί τις αξίες και τα πιστεύω του. Μια επιπλέον αλλαγή που προκύπτει από την παγκοσμιοποίηση, αποτελεί και η σημερινή διαφορετική διάσταση της «μετανάστευσης». Η μετανάστευση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια δε μοιάζει με αυτή των μεταπολεμικών χρόνων. Τότε ήταν η «μετανάστευση της ζήτησης» από τις χώρες της Μεσογείου προς τη Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο ή τη Μεγ. Βρετανία. Αιτία ήταν η χαμηλή οικονομική στάθμη χωρών και η εξυπηρέτηση των αναγκών της μακράς περιόδου ανάπτυξης των παραπάνω χωρών, οι οποίες ζητούσαν ανειδίκευτους εργάτες κι όχι πολίτες. Σήμερα έχουμε περάσει στη «μετανάστευση της προσφοράς», η οποία είναι ανεξάρτητη των ρυθμών της αγοράς και της μεταναστευτικής πολιτικής των χωρών υποδοχής. Πρόκειται για κοινωνικό φαινόμενο που διαρκώς μεγαλώνει ως «δομικό στοιχείο ενός κόσμου δραματικά διαιρεμένου σε πλούσιους και φτωχούς».

Μια πολυπολιτισμική κοινωνία επηρεάζει άμεσα και το χώρο της εκπαίδευσης που παίζει έναν ξεχωριστό ρόλο, εξαιτίας της συμβίωσης διαφόρων πολιτισμών, που όταν έρχονται σε επαφή, αντιπαρατίθενται η διαφορετική πολιτική διάσταση, οι διαφορετικές ιστορικές αναφορές, οι διαφορετικές κοινωνικές αξίες και αντιλήψεις περί κοινωνικής οργάνωσης. Η παγκοσμιοποίηση της εκπαίδευσης αναφέρεται κυρίως στην εκπαιδευτική εκείνη προσπάθεια που αποβλέπει στη δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής προσέγγισης, η οποία προωθεί την αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των διαφόρων λαών και διαμορφώνει ένα κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα άτομα μπορούν και συμπάρχουν και αποδέχονται κάθε πολιτισμική διαφοροποίηση. Αυτό σημαίνει πως η εκπαιδευτική πολιτική θα πρέπει να εξετάζεται σε διεθνές επίπεδο με στόχο την πολυμορφία και τη διαπολιτισμικότητα. Έτσι, ο ρόλος της εκπαίδευσης γίνεται ακόμα πιο σημαντικός ως προς την προσπάθεια ανάδειξης της πολιτισμικής πολυμορφίας και καταπολέμησης της πολιτισμικής εξίσωσης. Το σύγχρονο σχολείο, ως σταυροδρόμι των πολιτισμών και τόπος διαπολιτισμικής συνάντησης, καλείται να αξιοποιήσει τη συνύπαρξη των πολιτισμών προς όφελος της κοινωνίας και του ατόμου. Τα υπαρκτά εμπόδια του διαφορετικού, των αντιλήψεων περί αυτού και των στάσεων ζωής δυσχεραίνουν τη δημιουργική προσέγγιση των πολιτισμών. Νέα εφόδια απαιτούνται, ώστε να ξεπεραστούν οι αγκυλώσεις αυτές και να διαφανεί νέος ορίζοντας ανοιχτής συνεργασίας (Πανέτσος, 2001). Στα νέα αυτά εφόδια συγκαταλέγονται και οι Προηγμένες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες. Οι τεχνολογίες αυτές όχι ως διανομέας γνώσης, αλλά ως διευκολυντής ανάπτυξης γνώσης και σκέψης μπορούν να συμβάλλουν θετικά στη διαπολιτισμική παιδαγωγική. Η παρούσα εργασία εξετάζει την αξιοποίηση των συνεργατικών περιβαλλόντων μάθησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αναφέρεται, ως μελέτη περίπτωσης στο έργο SCOUT.

Μετάβαση από μια Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση σε μια Διαπολιτισμική

Ο Διαπολιτισμός είναι η προσέγγιση ενός πολιτισμού, η γνωριμία, η κριτική και η αλληλεπίδραση με αυτόν. Δεν ενδιαφέρεται για την εθνική ή φυλετική καταγωγή, την πολιτική ή θρησκευτική προέλευση του «άλλου», γιατί απλά αποδέχεται και συνομιλεί με όλες τις διαφορετικές ταυτότητες, τις οποίες μάλιστα προσπαθεί να εμπλουτίσει και να ενισχύσει και γιατί εδράζεται πάνω στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία προσπαθεί να προσπίσει. Ο Διαπολιτισμός έκανε την επίσημη εμφάνισή του στο σχολείο μέσα από τη «φοίτηση των παιδιών μεταναστών» και την «αξιοποίηση των γλωσσών και των πολιτισμών προέλευσης των ξένων μαθητών». Ο Διαπολιτισμός δεν είναι ένα άθροισμα πολιτισμών, αλλά μια κριτική και δυναμική ολοκλήρωση πολιτισμών πρόθυμων να συναντηθούν και να συγκριθούν, ν' ανταλλάσσουν απόψεις, να δανείζονται ιδέες, λέξεις, φαντασίες και να προσθέτουν στα οικεία σύμβολα άλλα σύμβολα άλλων πολιτισμικών συστημάτων. Για να υπάρχει Διαπολιτισμός θα πρέπει να οπλίσουμε τους νέους, ως νεότερες γενιές, με πολλαπλές σκέψεις και γνώσεις, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα μισαλλοδοξίας, διάκρισης κι αποκλεισμού. Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (ΔΕ) προέκυψε ως ανάγκη και προοπτική μιας νέας κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας, που προήλθε από διάφορες μεταναστεύσεις είτε πραγματικές (πληθυσμιακών ομάδων) είτε συμβολικές (ιδεών, σκέψεων κλπ), διακρίνεται για το δυναμικό χαρακτήρα των αλληλεπιδράσεων κι αλληλοσυσχετισμών μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών και μπορεί να καλλιεργήσει μια πολυπολιτισμική εθνική ταυτότητα. Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση είναι μια ανθρωπιστική επιλογή. Δίδει μεγαλύτερη αξία στην έννοια της δημοκρατίας, στο βαθμό που η πολιτιστική διαφορά θεωρείται θετική πηγή για τις πολύπλοκες διαδικασίες ανάπτυξης της κοινωνίας και του ατόμου. Η ΔΕ ξεπερνά τα όρια της εκπαίδευσης του πολύμορφου πολιτισμού, που συνίσταται μόνο στο σεβασμό και την αποδοχή της πολιτιστικής ή εθνικής διαφοράς κι όχι την αναζήτηση νέων κι αρθρωμένων ισορροπιών. Ο στόχος της είναι διπλός:

- ❖ να προσεγγίσει τους «ξένους» μαθητές και να τους βοηθήσει να βρουν στη χώρα υποδοχής μια νέα πατρίδα και

- ❖ να εφοδιάσει τους γηγενείς μαθητές με τη δυνατότητα να εκτιμήσουν και να συμβιώσουν με το «διαφορετικό».

Η παρουσία διαφορετικών πολιτισμών σε μια κοινωνία δημιουργεί αυτομάτως το ερώτημα του τρόπου εκπαίδευσης, ώστε να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στην εισερχόμενη κοινωνία και ταυτόχρονα να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά. Στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ δοκιμάστηκαν διάφορα μοντέλα άμβλυνσης των αντιθέσεων στο χώρο της εκπαίδευσης. Όλα εγκαταλείφθηκαν ως αναποτελεσματικά μέχρι να φτάσουμε στο Διαπολιτισμικό Μοντέλο που δίνει έμφαση στη συνάντηση των πολιτισμών, στον παραμερισμό των εμποδίων που προκύπτουν απ' αυτή τη συνάντηση και στη δρομολόγηση πολιτισμικών ανταλλαγών και πολιτισμικού εμπλουτισμού. Η συνάντηση αυτή πραγματοποιείται στη βάση της ισοτιμίας, της αλληλο-αποδοχής, της συν-αντίληψης που οδηγεί στην αυτοπραγμάτωση των λαών.

Η μετάβαση από μια *κοινωνία πολυπολιτισμική*, που αποτελείται από πολλές εθνικότητες, γλώσσες, πολιτισμούς διαφορετικούς και καμιά με εχθρικές διαθέσεις του ενός προς τον άλλον, σε μια *κοινωνία διαπολιτισμική* χρειάζεται αλληλεπιδραστικές διεργασίες στις οποίες διάφοροι πολιτισμοί δανείζονται και δανείζονται στοιχεία, βρισκόμενοι σε μια δυναμική κι εξελικτική σχέση. *Το να είναι φορέας διαπολιτισμού σημαίνει πως κρατά στοιχεία του πολιτισμού του και τα εμπλουτίζει μέσα από τη δημιουργική επαφή με άλλους πολιτισμούς.* Αυτό είναι κάτι που μαθαίνεται από μικρή ηλικία, όπως και οι περισσότερες στάσεις ζωής. Για να επιτευχθεί ο διαπολιτισμός χρειάζεται να οπλιστούν οι νεότερες γενιές με πολλαπλές αρχές: της γλώσσας, του πολιτισμού, των συνθηκών, του σημερινού τεχνολογικού πολιτισμού. Μόνον με τη βοήθεια των πολλαπλών αρχών και γνώσεων μπορεί να απελευθερωθεί κάποιος από τα φαινόμενα του δογματισμού, της μισαλλοδοξίας, της διάκρισης και του αποκλεισμού. Ο διαπολιτισμός δεν είναι ένα αντικείμενο που διδάσκεται, με την έννοια του περιεχομένου ενός μαθήματος, αλλά ένας τρόπος αντιμετώπισης προβλημάτων. Αφορά στις ανθρώπινες σχέσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας και της διαφορετικής οπτικής του ανθρώπου γι' αυτή.

Η Ελληνική Πραγματικότητα

Η μετανάστευση είναι η κατ' άτομο ή ομαδική εγκατάλειψη της γενέτειρας χώρας, για εγκατάσταση σε άλλη. Πρόκειται για φυσικό φαινόμενο που συνδέεται με την επιβίωση και την ευημερία του ανθρώπου (Μπερέρης, 2001). Η Ελλάδα είναι μία χώρα που μέσα σε λίγες δεκαετίες μετατράπηκε από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών από διάφορες χώρες του κόσμου. Ήδη από τη δεκαετία του '90 γίνεται αισθητή αυτή η αντιστροφή της μεταναστευτικής ροής για να φτάσουμε στο σήμερα, όπου παράνομοι μετανάστες εισέρχονται στα σύνορα της χώρας-κυρίως λόγω της γεωπολιτικής θέσης της χώρας μας. Η πολυπολιτισμικότητα μιας κοινωνίας εκτός από τους παλιννοστούντες σημαδεύεται και από την ύπαρξη και άλλων πολυπληθών κοινωνικών ομάδων. Στην περίπτωση της Ελλάδας τέτοιες ομάδες είναι οι τσιγγάνοι, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι και η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Οι πρώτοι πρόσφυγες στην Ελλάδα είναι Αφρο-ασιάτες κι αργότερα Πολωνοί. Η πλήρης αντιστροφή έγινε αντιληπτή στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία με την άφιξη Αλβανών πολιτών, μετά το άνοιγμα των συνόρων. Αργότερα, η Ελλάδα δέχεται ένα κύμα επιστροφής ποντιακής καταγωγής Ελλήνων από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Στο τέλος του 20^{ου} αιώνα η Ελλάδα καταγράφεται ως χώρα υποδοχής μεταναστών από 120 διαφορετικές χώρες, γεγονός που τη χαρακτηρίζει πλέον ως μια πολυεθνική πολυπολιτισμική κοινωνία. Ο πολιτισμικός πλουραλισμός είναι παρών και αποκτά πιο σύνθετο χαρακτήρα πλέον καθώς τα παιδιά των μεταναστών αποτελούν δεδομένη παρουσία στα σχολεία μας.

Η ανοιχτή κοινωνία των Ευρωπαίων πολιτών, που δημιουργείται μετά την επικύρωση της συνθήκης του Maastricht, προϋποθέτει τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, έναν βασικό άξονα της ευρωπαϊκής διάστασης της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Πιλοτικά προγράμματα που εφαρμόζονται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και ανταλλαγές εμπειριών, τόσο στα πλαίσια των δικτύων, των διμερών και πολυμερών ανταλλαγών, υποστηρίζεται ότι θα οδηγήσουν σε μια εκπαιδευτική πρακτική, η οποία θα χρησιμοποιεί, θα αναδεικνύει και θα αναπτύσσει όλο το γλωσσικό, τον πολιτισμικό και κοινωνικό πλούτο των πολιτών τους. Τα προβλήματα της σχολικής ένταξης και της κοινωνικοποίησης στην καινούρια πατρίδα είναι προβλήματα επικοινωνίας και προσανατολισμού. Ο μαθητής-μετανάστης πρέπει να συνθίσει σε διαφορετικό τρόπο ζωής, νοοτροπίας, συνθηκών από εκείνον του τόπου που έζησε. Η υποστήριξη αυτής της προσπάθειας του μαθητή-μετανάστη απαιτεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα υψηλών προδιαγραφών που σύμφωνα με τον (Banathy, 1991) είναι ανοιχτό, πλουραλιστικό και σύνθετο. Για να μπορεί ένα τέτοιο εκπαιδευτικό σύστημα ν' αναπτυχθεί, πρέπει να μεταβούμε από το «διοικητικό και γενικά οργανωτικό ντετερμινισμό» σε πιο συμμετοχικά σχήματα οργάνωσης (Anderson, 1993).

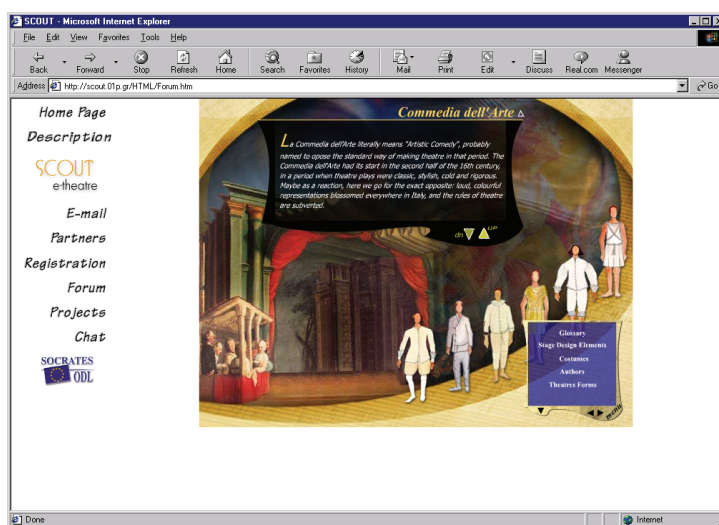
Προηγμένες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Μια από τις πιο σημαντικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων αποτελεί η ολοένα αυξανόμενη εφαρμογή των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην εκπαίδευση. Η πρόσφατη χρήση των προαναφερθέντων τεχνολογιών στην εκπαίδευση είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια της αλλαγής προοπτικής σχετικά με τις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές δυνατότητες των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων (Ρετάλης, 2005). Για να περιγραφούν οι παραπάνω τεχνολογίες έχει υιοθετηθεί ο όρος «Προηγμένες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες». Πληθώρα συστημάτων που ενισχύουν την επικοινωνία και συνεργασία μέσω υπολογιστών αξιοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Κι αυτό, γιατί σημαντικοί παράγοντες της μάθησης είναι ο διάλογος μεταξύ εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτών, η συνεργασία των εκπαιδευόμενων για την πραγματοποίηση μαθησιακών δραστηριοτήτων και η παροχή ευκαιριών για ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευόμενων σε αντίθεση με την παθητική παρακολούθηση διαλέξεων και τη μοναχική πραγματοποίηση ατομικών εργασιών. Μια ειδική κατηγορία τέτοιων τεχνολογιών αποτελούν τα Συστήματα Υποστήριξης Συνεργατικής Μάθησης με Υπολογιστή (Computer Supported Collaborative Learning, CSCL), τα οποία υποστηρίζουν τη Συνεργατική Μάθηση. Η συνεργατική μάθηση ως διδακτική μεθοδολογία προϋπήρχε των υπολογιστών και βασίζεται σε ιδέες παιδαγωγών όπως ο Dewey, Bruner και Vygotsky, έχει όμως γνωρίσει ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, λόγω της αυξανόμενης επιρροής που ασκούν σήμερα οι κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες και ο κοινωνικός εποικοδομισμός στη διδακτική και στην εκπαιδευτική πρακτική. Η συμβολή των Συστημάτων Υποστήριξης Συνεργατικής Μάθησης με Υπολογιστή είναι ιδιαίτερα σημαντική στην ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ των εκπαιδευόμενων που αναλαμβάνουν ρόλους σε ομάδες, με τη συνκολούθη ανάπτυξη των αισθημάτων αλληλοεκτίμησης, εμπιστοσύνης και αποτελεσματικότερης διαδικασίας επίλυσης ενός προβλήματος μέσα από συζήτηση και συνεργασία. Οι νέες τεχνολογίες, συνδυαζόμενες από παιδαγωγικές τεχνικές που στηρίζονται στην ενεργή συμμετοχή του μαθητή, στον πειραματισμό και στη συλλογική μάθηση, μπορούν να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο που διεξάγεται ένα μάθημα (Πανέτσος, 2003).

Στη συνέχεια της παρούσας εργασίας θα εστιασθούμε στη παρουσίαση (ως μελέτη περίπτωσης) ενός ενδιαφέροντος πειραματισμού σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, που σκοπό έχει να δείξει ότι το θέατρο ως μορφή τέχνης (όχι ως ένα αυθύπαρκτο αισθητικό γεγονός αλλά ως όχημα για να μεταδοθούν γνώσεις και δεξιότητες) και οι νέες τεχνολογίες μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον εμπλουτισμό της διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής διαδικασίας στο

επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μέσα από το έργο «SCOUT: Student collaborative and open learning for European theatre and culture» καταβάλλεται προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί το θέατρο σαν όχημα για να μεταδοθούν γνώσεις και δεξιότητες για ένα πλήθος γνωστικών αντικειμένων (γλώσσα, ιστορία, λογοτεχνία, γεωγραφία, κλπ).

Στο πλαίσιο του SCOUT αναπτύχθηκε μια τεχνολογική πλατφόρμα στο διαδίκτυο που διευκολύνει την ασύγχρονη και σύγχρονη επικοινωνία-συνεργασία, τη δημοσιοποίηση συνεργατικών πρακτικών, και την εύρεση χρήσιμου υλικού για την εξέλιξη του θεάτρου το οποίο είναι υλικό αναφοράς για συνεργατικά πολυπολιτιστικά έργα. Η κύρια ιδέα είναι ότι καθηγητές από διαφορετικά σχολεία θα αποφασίζουν για συνεργασία μεταξύ των τάξεων τους πάνω σε μία ιδέα, θα περιγράφουν το συνεργατικό έργο και θα το δημοσιοποιούν στο περιβάλλον του SCOUT. Στη συνέχεια θα δημιουργούν συμπληρωματικές δραστηριότητες για τους μαθητές. Κατά τη διάρκεια της συνεργασίας μεταξύ τάξεων θα μπορούν οι μαθητές και καθηγητές να συνομιλούν μεταξύ τους είτε σύγχρονα είτε ασύγχρονα. Τέλος, τα αποτελέσματα των εργασιών θα μπορούν να παρουσιαστούν στο διαδίκτυο μέσω του προσφερόμενου περιβάλλοντος. Επίσης, κατασκευάστηκε ένα διαδραστικό παιχνίδι (Σχήμα 1) για μαθητές σχετικά με την ιστορία του θεάτρου. Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί μια επιτυχημένη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση που προσπαθεί μια αλλαγή στο status quo των συμβατικών μορφών εκπαίδευσης, δίνοντας έμφαση στην επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ «ηθοποιών» της εκπαιδευτικής διαδικασίας από διαφορετικές χώρες. Ξεκινώντας το παιχνίδι, ο χρήστης καλείται να επιλέξει σε ποιο είδος θεάτρου ή σε ποια θεατρική εποχή θέλει να «διαγωνιστεί». Έχοντας κάνει μια συγκεκριμένη επιλογή, θα πρέπει να περάσει με επιτυχία από βασικά στάδια (πίστες), κάθε φορά διαλέγοντας από μία πλειάδα επιλογών (θεατρικό οικοδόμημα, θεατρικό κοστούμι, μάσκα, παπούτσια, θεατρικό συγγραφέα, χαρακτηριστικές θεατρικές ατάκες. Το έργο SCOUT χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες, αφενός μεν, για να εμπλουτίσει τον τρόπο διδασκαλίας, αφετέρου δε, για να δείξει ότι το θέατρο και η Τέχνη μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως οχήματα για τη διδασκαλία πολλών γνωστικών αντικειμένων.

Σχήμα 1. Το διαδραστικό παιχνίδι στο περιβάλλον SCOUT

Από την χρησιμοποίηση του SCOUT ο μαθητής μαθαίνει να σκέφτεται διαπολιτισμικά (=ανοιχτή σκέψη στη σύγκριση και στη διαφορά) μέσα από ένα σύνολο εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που καταργούν τους διαχωρισμούς και θεμελιώνουν την αποδοχή, τη συμπιλίωση και το συσχετισμό με το διαφορετικό. Έτσι, ωφελείται πολλαπλά καθώς αποκτά την ικανότητα κριτικής και δημιουργικής σκέψης που συσχετίζει πολιτισμούς και τους φέρνει τον έναν κοντά στον άλλο. Παράλληλα δημιουργεί μια ξεχωριστή ολιστική σκέψη, περισσότερο ενεργοποιημένη, η οποία μέσα από την πρωτοτυπία και τη φαντασία εγκλείει μετασχηματιστικές διεργασίες της κοινωνίας. Επιπλέον μέσω της διαπολιτισμικής αγωγής από την χρησιμοποίηση του SCOUT επιτυγχάνεται:

- ❖ η συνάντηση των πολιτισμών στη βάση της ισότητας και της αμοιβαιότητας,
- ❖ ο παραμερισμός των εμποδίων που παρουσιάζονται κατά τη συνάντηση και
- ❖ η δρομολόγηση των «πολιτισμικών ανταλλαγών» και «πολιτισμικού εμπλουτισμού» (Hohmann, 1989).

Έτσι, με την κατάργηση των διαχωριστικών γραμμών επιτυγχάνεται η πολιτισμική συμπιλίωση και η αναγνώριση της αξίας και σπουδαιότητας όλων των πολιτισμών.

Η δυναμική επικοινωνία των πολιτισμών μπορεί να πάρει τη μορφή διαπολιτισμικής διείσδυσης, που έχει μεταξύ των άλλων το στοιχείο της αλληλεπίδρασης. Είναι δηλαδή μια διαδικασία αποδοχής και ενσωμάτωσης πολιτισμικών στοιχείων μιας κοινωνίας από άλλη, με την οποία έρχεται σε επαφή, με οποιονδήποτε τρόπο (Παπάς, 2001). Δάσκαλος και μαθητές βρίσκονται με αυτόν τον τρόπο σε μια διυποκειμενική, αλληλεπίδραστική σχέση στο πλαίσιο ενός ολικού, μη γραμμικού μοντέλου επικοινωνίας, που υπονοεί μια διαλεκτική σχέση του «εαυτού» με τον «άλλο».

Άλλες Μελέτες Περίπτωσης

Μια επίσης επιτυχημένη μελέτη περίπτωσης που αξίζει να παρουσιαστεί αποτελεί το πρόγραμμα e-Twinning (δράση του προγράμματος eLearning της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Σχήμα 2) που προωθεί τη συνείδηση του ευρωπαϊκού πολυγλωσσικού και πολυπολιτισμικού κοινωνικού μοντέλου. Η συγκεκριμένη δράση αποτελεί μια συνεργατική δράση όπου δύο τουλάχιστον σχολεία από δύο τουλάχιστον ευρωπαϊκές χώρες (αλλά και της Νορβηγίας και της Ισλανδίας), κάνοντας χρήση εργαλείων ΤΠΕ συνεργάζονται ώστε να αποκομίσουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη. Το eTwinning (<http://www.etwinning.net> /ww /el /pub /etwinning /index2005.htm) μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα πλαίσιο συνεργασίας των σχολείων διαφόρων Ευρωπαϊκών χωρών στο Διαδίκτυο. Οι καθηγητές και οι σπουδαστές χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να δουλέψουν μαζί πέρα από τα σύνορα. Συνεργάζονται, ανταλλάσσουν πληροφορίες και μοιράζονται υλικά εκμάθησης.

Σχήμα 2. Κεντρική σελίδα του eTwinning

Τέλος αναφέρονται ως επιπλέον επιτυχημένες προσπάθειες τόσο η δικτυακή πύλη ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ (Σχήμα 3), όσο και ο κόμβος e-ομογένεια. Η δικτυακή Πύλη της Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, ο ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ (www.Isocrates.gr) αποτελεί ένα σημαντικότατο έργο με πλούσια προστιθέμενη διαπολιτισμική αξία. Ο κόμβος παρέχει πληροφόρηση για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση και τις ελληνικές σπουδές στο εξωτερικό, για την διαπολιτισμική εκπαίδευση, εκπαιδευτικό υλικό, αλλά και υποστηρίζει σχεδιαστικά και πραγματικά τις λειτουργίες δημιουργίας ανθρώπινου δικτύου τόσο μεταξύ των στελεχών του ΥΠΕΠΘ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό όσο και μεταξύ των ομογενειακών κοινοτήτων των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των σχολείων.

Σχήμα 3. Κεντρική σελίδα της δικτυακής πύλης ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Αποτελέσματα – Προβληματισμοί

Ως τώρα, τα αποτελέσματα χρήσης του SCOUT περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Πιο συγκεκριμένα, 36 συνεργατικά έργα βρίσκονται σε εξέλιξη, στα οποία συμμετέχουν σχολεία από διάφορες χώρες (Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Σουηδία, Ολλανδία, Τουρκία, κ.α.). Αξίζει να αναφέρουμε μία πρωτοβουλία που ξεκίνησε σε Ελληνικό Γυμνάσιο το Νοέμβριο 2001. Σκοπός του καθηγητή ήταν να συνεργαστούν οι μαθητές παίρνοντας ερεθίσματα από ένα πλήθος μαθημάτων Γλώσσας, Αρχαίων Ελληνικών, Καλλιτεχνικών για να ανέβει μια θεατρική παράσταση σχετικά με την Αρχαία Κωμωδία και Τραγωδία. Αποφασίστηκε, δηλαδή, να μελετηθούν διάφοροι ήρωες της τραγωδίας (Αντιγόνη, Ηλέκτρα, Εκάβη, Μήδεια, κλπ) και της Κωμωδίας (Πραξαγόρας, Λυσιστράτη, κλπ), να αναλυθούν οι χαρακτήρες όπως εμφανίζονται στα αντίστοιχα έργα, να επιλέξουν οι μαθητές κάποιο χαρακτήρα (αιτιολογώντας την επιλογή τους) και να δημιουργηθεί ένα έργο «μία σαλάτα ηρώων σε Αρχαίο πιάτο». Χρειάστηκε να γίνει σε βάθος βιβλιογραφική έρευνα για τα έργα και τις απόψεις για τους χαρακτήρες των ηρώων, την εποχή, να υπάρξει πρόσβαση σε οπτικο-ακουστικό υλικό του Θεατρικού Μουσείου, κλπ. Μετά οι μαθητές ασχολήθηκαν με τα κουστούμια, τις μάσκες και τα χωρικά με μεγάλο ενθουσιασμό. Ο Παγκόσμιος Ιστός ήταν, επίσης, μία πολύ χρήσιμη πηγή για άντληση πληροφοριών. Επιτεύχθηκε, ακόμα, συνεργασία (με ασύγχρονα μέσα) μεταξύ του υπεύθυνου καθηγητή και Ιταλών καθηγητών που ασχολούνταν ένα άλλο έργο του SCOUT που αφορούσε παρουσίαση διάφορων ειδών μάσκας και τεχνικών κατασκευής τους. Συνολικά 42 μαθητές Γυμνασίου πήραν μέρος και για να ανέβει η παράσταση απαιτούνταν 6 πρόβες τη βδομάδα σε ώρες εκτός σχολικού προγράμματος. Ο ενθουσιασμός και το κέφι των μαθητών ήταν εντυπωσιακά. Σημαντικά κοινωνικά θέματα, συμπεριλαμβανόμενου του ρατσισμού, του σεξισμού και άλλα, δύνανται να θιγούν άμεσα στο SCOUT. Οι ιδέες και οι προοπτικές των μαθημάτων σε ό,τι αφορά αυτά και άλλα ζητήματα έρχονται στο προσκήνιο της μαθησιακής εμπειρίας-οι ίδιοι οι μαθητές αποτελούν με τον τρόπο αυτό ένα πολυπολιτισμικό απόθεμα στην αίθουσα. Τέλος, έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς την ανταλλαγή μηνυμάτων για να υπάρξει συνεργασία καθηγητών για ένα έργο

που σχετίζεται με την ποίηση και το θέατρο. Καθηγητές από την Ελλάδα, την Ισπανία και τη Μ. Βρετανία συνεργάζονται για να δημιουργήσουν δραστηριότητες για τη σχέση μεταξύ των 2 φύλων στο έργο του Λόρκα «Ο Ματωμένος Γάμος». Το γεγονός ότι το έργο αυτό είναι μεταφρασμένο στα Αγγλικά και Ελληνικά (Ν. Γκάτσιος) διευκόλυνε τη συνεργασία. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες για το Ελληνικό σχολείο έγιναν στο πλαίσιο του μαθήματος Γλώσσας-Λογοτεχνίας. Δυστυχώς, η όλη αυτή συνεργασία έμεινε σε επίπεδο καθηγητών για τη δημιουργία μαθησιακών δραστηριοτήτων κι όχι μαθητών. Η τηλε-συνεργασία μεταξύ μαθητών ατύχησε λόγω ελλείψεων σε τεχνικό εξοπλισμό.

Καταλήγοντας, το έργο SCOUT δε σχετίζεται με θεατρικό παιχνίδι ή χρήση δραματουργικών τεχνικών για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Κάνει κάτι άλλο πολύ ενδιαφέρον και πρωτοποριακό. Προσπαθεί να εντάξει το θέατρο, την κορυφαία των Τεχνών, στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική ως ένα συμπληρωματικό διδακτικό βοήθημα και να συμβάλει στη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Η ποικιλία προοπτικών, ιδεών, χρωμάτων μέσα σε μια σχολική αίθουσα μπορεί να αποτελέσει ένα όχημα για συνεργασία από την οποία παιδαγωγικά οφέλη αποκομίζουν όλες οι πλευρές. Τα συνεργαζόμενα μέλη μπορούν, έτσι, ν' αναπτύξουν κατανόηση και εκτίμηση για την ανάγκη να συμπεριληφθεί μια ποικιλία φωνών και προοπτικών, προκειμένου να τεθούν επιτυχώς τα προβλήματα γύρω από την εθνικότητα, το φύλο, την κουλτούρα, το σεξουαλικό προσανατολισμό ή άλλη διάσταση της ανθρώπινης ταυτότητας. Θ' αρχίσουν, παράλληλα, να κατανοούν καλύτερα τη διαδικασία συνεργασίας και τον τρόπο συμμετοχής τους σε αυτήν. Πρέπει όμως να αναφέρουμε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου SCOUT είναι είτε ότι ο τεχνικός εξοπλισμός στα σχολεία είναι πολλές φορές ελλιπής (έως ανύπαρκτος) είτε ότι οι καθηγητές δεν έχουν το κίνητρο για να δαπανήσουν χρόνο για τέτοιες δραστηριότητες.

Σήμερα η εκπαίδευση παίρνει έναν ξεχωριστό ρόλο στην καινούρια κατάσταση που δημιουργείται, εξαιτίας της συμβίωσης διαφορετικών πολιτισμών, που, όταν έρχονται σε επαφή, αντιπαραθέτουν τις αξίες τους. Η ικανότητα των μαθητών να αναγνωρίσουν την πολιτιστική διαφορά είναι στοιχειώδης. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουν το κύρος των πολιτισμών ανά τον κόσμο και τη διαφορά που υπάρχει τοπικά και εθνικά, ώστε να ενθαρρυνθούν να κατανοήσουν και ν' αναπτύξουν την παγκόσμια αλληλεξάρτηση. Οι μαθητές στο σχολείο, τις περισσότερες φορές, φέρουν τις εθνοκεντρικές στάσεις του οικογενειακού και συγγενικού τους περιβάλλοντος. Λίγοι είναι αυτοί που στέκονται θετικά προς τις αντιθέσεις. Κι ενώ πρόθεση του δασκάλου μπορεί να είναι η διεύρυνση τέτοιων αντιλήψεων, η πληροφόρηση γι' άλλους πολιτισμούς μπορεί να ερμηνευθεί ως επιβεβαίωση της «παράξενης» φύσης της ζωής των άλλων. Επομένως, η επιλογή του περιεχομένου δεν αρκεί από μόνη της για την εφαρμογή προγράμματος για μια πολυεθνική κοινωνία. Θα πρέπει και οι δάσκαλοι να είναι προετοιμασμένοι για τυχούσες παρερμηνείες, ώστε να αναπτύξουν διδακτικές μεθόδους ικανές να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές στάσεις και παρερμηνείες. Πρώτο μέλημα του σχολείου, στα πλαίσια της δαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της προσπάθειάς του να καταπολεμήσει τις φυλετικές διακρίσεις, θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη προγραμμάτων που στοχεύουν στη γνώριμια, την αποδοχή, τη συνεργασία και τη συμβίωση με τις γλωσσικές μειονότητες, υπογραμμίζοντας τη συνεισφορά τους στην οικοδόμηση του κοινού πολιτισμού. Οι ιστορικές αναφορές των σχέσεων με διαφορετικούς πολιτισμούς μπορεί να αποτελέσει τη βάση των εναρκτήριων δραστηριοτήτων οποιουδήποτε σχεδίου δράσης εντός του σχολικού περιβάλλοντος και να διαμορφωθούν, έτσι, σιγά σιγά στάσεις που να καταπολεμούν τη μονόπλευρη αντιμετώπιση ζητημάτων και προσεγγίσεων που αφορούν κοινές αξίες.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το έργο «SCOUT: Students' Collaborative and Open learning about eUropean Theatre and culture» είναι συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σωκράτης, DG XXII (1/9/00 – 31/8/2002). Επιστημονικός υπεύθυνος: Ν. Καμτσής, Κέντρο Σπουδών Λαϊκού Θεάτρου.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Anderson, B.L. (1993). The stages of systemic change. *Educational Leadership*, 51(1): 14-17.
- Banathy, Banks, J. (2001). *Multikultural Edukation: Charakteristiks and Goals*. Ch. Banks, *Multikultural Edukation, Issues and Perspectives*, John Wiley & Sons, Inc. N.Y., pp. 3-30.
- Hohmann, M.H. (1989). *Ein Europa fuer mehreiten und minderheiten, Diskussionen um interkulturelle Erziehung*, Maxmann Muenster, New York.
- Green, A. (1997), *Education, Globalization and the Nation State*, London.
- Μπερελής, Π. (2001). Για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Εκδ. Απιοσhορα, Αθήνα.
- Πανέτσος Σ. Σακελλαρίδης Ο., (2003), «Εκπαιδευτικό Μοντέλο για Εκπαίδευση από Απόσταση Βασισμένο στις Νέες Τεχνολογίες πληροφορίας και Επικοινωνίας», 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση, Πάτρα, 2003.
- Πανέτσος, Σ. (2001). *Οι Υπολογιστές στην Εκπαίδευση*. Αθήνα, Εκδόσεις ΙΩΝ.
- Παπάς, Α.(2001). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διαδασκαλία*, Αθήνα.
- Ρετάλης Σ. (2005), *Εκπαιδευτική Τεχνολογία: Οι προηγμένες τεχνολογίες διαδικτύου στην υπηρεσία της μάθησης*, Εκδόσεις